

A Bibliometric Analysis of Theses on the Disability Employment in Türkiye (1991–2024)

Burak Can Korkmaz^{1,a,*}

¹ Graduate School of Social Sciences, Middle-East Technical University, Ankara, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 17/12/2024

Accepted: 19/06/2025

ABSTRACT

This study examined theses on employment of people with disabilities (PWD) conducted in Türkiye. In this study, all terms referring to "employment of PWD" were searched in the YÖKTEZ database. When the studies unrelated to the employment of PWD and found to be duplicates were excluded, 84 theses were ultimately included. This study used bibliometric analysis, and the theses were evaluated according to 9 different variables. Most theses on employment of PWD (83%) were conducted by researchers at the master's level. Almost all theses (94%) were written in Turkish. There has been a significant increase in theses on employment of PWD since 2017. More than half of the theses were written after 2017. The qualitative review method was preferred the most (69%). Most thesis studies on the employment of PWD (8%) were conducted at Gazi University. The most theses (67%) were conducted at the Institute of Social Sciences. Most theses (20%) were conducted in the Department of Labor Economics and Industrial Relations. Similarly, Labor Economics and Industrial Relations were selected as the most preferred subject area (22%). Studies mostly (32%) aim to research the employment policies of PWD. As a result of this study, it was determined that the employment of PWD has been the subject of more thesis studies in recent years, but studies on the empowerment of PWD in employment and the change of negative attitudes towards PWD in society have remained limited.

Keywords: Disability, Disability Employment, Bibliometric Analysis.

Türkiye'de Engelli İstihdamına İlişkin Tezlerin Bibliyometrik Analizi (1991-2024)

Öz

Bu araştırmada Türkiye'de gerçekleştirilmiş olan engelli istihdamına ilişkin tezler incelenmiştir. Bu çalışmada "engelli istihdamı" ifadesine eş anlamlı olarak günümüze kadar kullanılmış terimlerin YÖKTEZ veri tabanı içerisinde taratılması sağlanmıştır. Engelli istihdamı konusu ile ilişkili olmayan ve tekrarladığı tespit edilen çalışmalar hariç tutulduğunda sonuç olarak 84 tez bu çalışma kapsamında ele alınmıştır. Bu araştırmada bibliyometrik analiz kullanılmış ve tezlerin 9 farklı değişkene göre değerlendirilmesi sağlanmıştır. Engelli istihdamı konusundaki tezler en fazla (%83) yüksek lisans düzeyindeki araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Tezlerin tamamına yakını (%94) Türkçe dilinde yazılmıştır. 1991 yılından itibaren yazılmaya başlandığı saptanan engelli istihdamı konulu tezlerin sayısında 2017 yılından itibaren önemli bir artış gerçekleşmiştir. Tezlerin yarısından fazlası 2017 yılından sonra yazılmıştır. Tezlerden en fazla (%69) nitel inceleme yöntemi tercih edilmiştir. Engelli istihdamı konusundaki en fazla tez çalışması (%8) Gazi Üniversitesi bünyesinde yürütülmüştür. En çok tez (%67) Sosyal Bilimler Enstitüsünde gerçekleştirilmiştir. Tezler çoğunlukla (%20) Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalında yapılmıştır. Konu olarak da aynı şekilde en fazla (%22) Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri konusu tercih edilmiştir. Engelli istihdamı konulu çalışmalar çoğunlukla (%32) engelli istihdamı politikalarını araştırma hedefindedir. Bu çalışmanın sonucu olarak engelli istihdamı konusunun son yıllarda daha fazla tez çalışmasına konu olduğu saptanmış fakat istihdamda engelli bireylerin güçlendirilmesi ve toplumda engelli bireylere yönelik olan olumsuz tutumların değişimine yönelik çalışmaların sınırlı düzeyde kaldığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Engellilik, Engelli İstihdamı, Bibliyometrik Analiz.

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

^a

bc.korkmaz@outlook.com

0000-0002-7122-9289

How to Cite: Korkmaz BC (2025) A Bibliometric Analysis of Theses on the Disability Employment in Türkiye (1991–2024), Faculty of Letters Journal of Social Sciences, 49(2): 182-190

Giriş

Engellilik tanımı, bireylerin sahip olduğu fiziksel ve zihinsel zayıflıklar sonucunda günlük yaşam aktivitelerinde bozulmalar meydana gelmesini ve topluma katılımlarının güçleşmesini içermektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2007). Günümüzde engelli bireylerin sayısı, dünya nüfusunun %15'ini oluşturmaktadır (Abdulkhalilov, 2024, s. 71). Dolayısıyla toplum içerisinde azımsanmayacak bir oranda engelli birey bulunduğu söylenebilir. Fakat buna rağmen engellilik, toplum nezdinde öteki olarak addedilen bir kisveye bürünmüş durumdadır (Tewari, 2021, s. 418). Bu anlamda toplum tarafından dışlanan engelli bireylerin ihtiyaçları göz ardı edilebilmektedir (Lin ve Yang, 2023, s. 647). Büyük bir azınlık grup olarak önemli dezavantajlara sahip olan engelli bireylerin iş gücü piyasasında oldukça az sayıda araştırmaya konu olduğu önemli bir eleştiri olarak öne sürülmektedir (Østerud, 2023, s. 740). Dolayısıyla en büyük azınlık grupları arasında yer alan ve istihdam alanında da sorun durumları olduğu saptanan engelli bireylerin istihdamının daha fazla araştırmaya konu olması önemlidir. Gelecek çalışmaların araştırma eğilimlerini görmesi ve engelli istihdamı literatüründe bulunan boşluklar göz önüne alınarak araştırmaların yürütülmesi gerekmektedir. Türkiye'de engelli istihdamı alanında gerçekleştirilmiş olan çalışmaların önemli bir bölümünü oluşturan tez çalışmalarının incelenmesinin faydalı olduğu düşünülmektedir.

Engelli bireyleri iş gücü piyasasına dahil etmek, kapsayıcı ekonomik büyüme açısından hayati bir öneme sahip olup Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri arasında yer almaktadır (Kim vd., 2025, s.1). İstihdam, bireyler için sosyal içermenin sağlanması ve insan onuruna yaraşır bir hayata sahip olmaları açısından önemlidir (Nagtegaal vd., 2023, s. 329). Engelli bireylerin ruh sağlığı ile yaşam kalitesinin olumlu yönde değişmesi açısından da istihdamın faydalı olduğu öne sürülmektedir (Lu vd., 2023, 260). Engelli bireylerin istihdam edilmesi sonucunda daha pozitif bir iş yeri ortamı sağlanmaktadır (Tsui vd., 2024, s. 735). Dolayısıyla engelli bireylerin istihdamı hem kendilerinin hem de iş yerlerinin olumlu bir değişim yaşamasında önemli bir rol oynamaktadır. Fakat engelli bireylerin istihdamı engelli olmayan bireylere nazaran oldukça düşük düzeydedir (Van Der Zwan ve De Beer, 2021, s. 473). Engelli bireylerin işe girme konusunda daha az fırsata sahip olduğu bildirilmektedir (Chandola ve Rouxel, 2021, s. 1). Ayrıca iş verenlerin engelli bireylere yönelik olumsuz tutumları uzun yıllardır vurgulanmaktadır (Bezyak vd., 2024, s. 5). Engelli istihdamı politikalarında iş verenlerin de desteklenerek engelli bireyleri istihdam etmeye yönelik motive edilmesinin önemli olduğu ifade edilmektedir (Derbyshire vd., 2024, s. 17). Bununla birlikte engelli bireylerin güçlendirilmesini hedefleyen programların da artırılarak istihdamdaki bariyerlerin üstesinden gelmeleri konusunda desteklenmeleri gerekmektedir (Devine vd., 2021, s. 1). Fakat engelli bireylerin istihdamda karşılaştıkları bariyerlere ilişkin çalışmalar bulunmasına rağmen bu bariyerlerle nasıl baş edeceklerini araştıran çalışmaların sınırlı olduğu iddia

edilmektedir (Bailey vd., 2022, s. 11). Engelli istihdamına yönelik araştırmaların henüz yeni ortaya çıkmaya başladığı ve bu alanda birçok boşluk olduğu göze çarpmaktadır (Manoharan vd., 2024, s. 363). Farklı toplumların mevcut kültürel, sosyal, politik ve ekonomik yaşantılarına bağlı olarak engelli istihdamı konusunda birbirlerinden farklılaşabileceği ileri sürülmektedir (Boutros ve Fakihi, 2023, s. 1). Türk kültüründe engelli istihdamı konulu araştırmaların eğilimlerinin incelendiği herhangi bir çalışma bulunmaması bu konudaki çalışmaların incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu konuya ilişkin olarak tez çalışmalarının giderek arttığı tespit edilmiş olup araştırma eğilimlerinin ortaya konulması gelecek çalışmalar açısından değerli çıkarımlar sağlayabilir.

Tez çalışmaları sayesinde ilgilenilen konunun derin bir şekilde ele alınması sağlanmakta, dolayısıyla tez çalışmaları önemli akademik sonuçlar ortaya koymaktadır (Özkoç ve Çağlayan, 2023, s. 108). Tez çalışmaları sistematik olarak üretilen bilimsel bilgi açısından sıklıkla kullanılmaktadır (Haydaroğlu, 2022, s. 364). Türkiye'de engelli istihdamına yönelik birçok tez çalışması bulunmaktadır. Bununla birlikte engelli istihdamı konusunda yazılmış tez çalışmalarının mevcut özelliklerine ilişkin bir kaynak bulunmaması araştırma eğilimlerinin göz ardı edilmesi riskini ortaya çıkarmaktadır. Sonuç olarak bu çalışma ile ortaya konacak olan engelli istihdamı konulu tezlerin özellikleri sayesinde gelecek çalışmalara bir yol haritası sunulması sağlanmaktadır.

Yöntem

Araştırma Amacı ve Araştırma Soruları

Bu çalışmanın araştırma sorusu şu şekilde yapılandırılmıştır: "Türkiye'de yürütülmüş olan engelli istihdamı konusuna ilişkin tezlerin bazı değişkenler açısından incelenmesi sonucunda ortaya çıkan sayısal sonuçlar nasıl dağılmaktadır?". Bu doğrultuda planlanan alt araştırma soruları aşağıda gösterilmiştir:

- Engelli istihdamı konulu tezlerin tez türüne göre dağılımı nasıldır?
- Engelli istihdamı konulu tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Engelli istihdamı konulu tezlerin yazıldığı dile göre dağılımı nasıldır?
- Engelli istihdamı konulu tezlerin kullanılan inceleme yöntemine göre dağılımı nasıldır?
- Engelli istihdamı konulu tezlerin konu alanına göre dağılımı nasıldır?
- Engelli istihdamı konulu tezlerin amacına göre dağılımı nasıldır?
- Engelli istihdamı konulu tezlerin üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
- Engelli istihdamı konulu tezlerin enstitülere göre dağılımı nasıldır?
- Engelli istihdamı konulu tezlerin ana bilim dallarına göre dağılımı nasıldır?

Bu çalışmada Türkiye'de gerçekleştirilmiş olan engelli istihdamı konulu tezlerin incelenmesi sağlanmıştır. Bu

bağlamda engelli istihdamına ilişkin literatürde bulunan güncel çalışmalar ele alınmış olup engelli istihdamı konusunda araştırma eksikliği bulunan alanların saptanması için değerlendirmeler yapılması amaçlanmıştır. Dolayısıyla bu çalışma kapsamında Türkiye'de engelli istihdamı konusunda yürütülmüş olan tezlerin mevcut niceliksel durumu ortaya konulacaktır.

Araştırma Modeli

Bu çalışma kapsamında Türkiye'de gerçekleştirilmiş olan engelli istihdamına ilişkin tez çalışmalarının belirlenerek değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda Türkiye'de lisansüstü düzeyde yürütülen tezlerin sistematik bir şekilde yayımlandığı platform olan Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi içerisinde yer alan tezler çalışmaya dahil edilmiştir. Engelli istihdamı konusunda çalışma içerisinde kullanılan tezler 9 farklı değişken açısından bibliyometrik analiz tekniği kullanılarak incelenmiştir.

Bibliyometrik analiz tekniğinin akademik yayınların göstermiş olduğu araştırma eğilimlerinin tespit edilmesi amacıyla kullanıldığı görülmektedir (Alsharif vd., 2020, s. 2949). Bibliyometrik analiz sayesinde yazılı yayınların sahip olduğu nicel özellikler ortaya konulmaktadır (Ellegaard ve Wallin, 2015, s. 1810). Bu analiz tekniği sonucunda akademisyenler tarafından yapılacak gelecek çalışmalara kaynaklık oluşturması noktasında alanda bulunan boşluk ve özgün araştırma fikirleri elde edilebilir (Donthu vd., 2021, s. 285). Araştırmacıların ilgilendikleri konuda bulunan akademik literatür konusunda üst düzey içgörülere ulaşmaları açısından bibliyometrik analiz tekniğinin etkili olduğu öne sürülmektedir (Hou vd., 2021, s. 2).

Araştırma Grubu

Bu çalışmada kullanılan araştırma grubu, 07.12.2024 tarihinde engelli istihdamı konusunda YÖKTEZ veri tabanı içerisinde bulunan 84 tezden oluşmaktadır. YÖKTEZ veri tabanının tarandığı 07.12.2024 tarihinde tezlerin dahil edilmesinde herhangi bir kısıtlamaya gidilmemiş olup ulaşılan en eski tez 1991 yılına aittir. Dolayısıyla mevcut araştırma grubu 1991 yılından 2024 yılına kadar olan YÖKTEZ veri tabanına kayıtlı engelli istihdamı konulu tezlerdir. Bu çalışma kapsamında araştırma grubuna eksiksiz ulaşılabilmesi adına engelli istihdamı ifadesine eş anlamlı olarak kullanılabilecek ifadelerin tespit edilmesi ve tarama sürecinde kullanılması sağlanmıştır. "Engel" ifadesinin tarihin farklı dönemlerinde yanlış bir şekilde "sakat", "yetersiz" veya "hasta" gibi farklı kullanımları olduğu belirtilmiştir (Karataş, 2020, s. 65). Türkiye açısından bakıldığında 2005 yılında yapılan düzenleme sonucunda 5378 sayılı kanun içerisinde "sakatlık" ve "özürlülük" gibi ifadelerin kullanımdan kaldırılarak "engellilik" ifadesinin kullanılmasının uygun olacağı kanaatine varılmıştır (Mülayim ve Azsöz, 2020, s. 360). Buradan hareketle 2005 yılından sonra yazılan tezler

içerisinde "engelli" ifadesinin daha fazla tercih edilebileceği düşünülebilir. Diğer taraftan 2005 yılından önce "sakatlık" ve "özürlülük" ifadelerinin "engellilik" ifadesini belirtecek şekilde kullanılmış olma ihtimali mevcuttur. Sonuç olarak "engelli" ve "istihdam" ifadeleri ile eş anlamlı olarak kullanılmış olma ihtimali bulunan tüm ifadelerin taranması yoluyla araştırma grubunu oluşturan tez çalışmalarına eksiksiz ulaşılması amaçlanmıştır. Bu çalışmada engelli istihdamına ilişkin olarak 84 tez ile ilgili olarak veri toplanması sağlanmıştır.

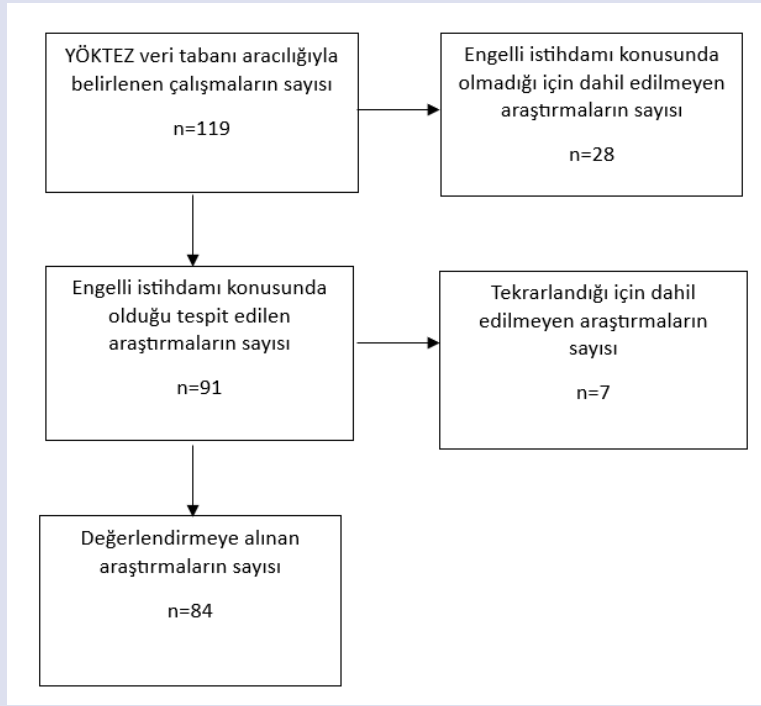
Verilerin Toplanması

Bu çalışma içerisinde YÖKTEZ veri tabanında bulunan tezlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma grubuna eksiksiz bir şekilde ulaşılabilmesi konusunda engelli istihdamı ile ilgili terimler güncel literatür ışığında belirlenerek kullanılmıştır. Engel ve istihdam terimlerini belirten ifadelerin birbirleri ile kombinasyonlanarak YÖKTEZ veri tabanında taratılması sağlanmıştır. Bu veri tabanı içerisinde gelişmiş tarama içerisinde her bir kombinasyondaki ikili tez adlarında "içinde geçsin" seçeneği kullanılarak taratılmıştır. Böylece örneğin "engelli" ve istihdam" kombinasyonu içerisinde "engelli istihdamı", "engellilerin istihdamı", "istihdamda engelliler" şeklinde farklı kullanımların dahil edilmesi yoluyla araştırma grubuna eksiksiz ulaşılması amaçlanmıştır.

Yapılan tarama sonucunda isminin içerisinde "engelli" ve "istihdam" bulunan 41, "engelli" ve "iş" bulunan 57, "özürlü" ve "istihdam" bulunan 10, "özürlü" ve "iş" bulunan 6, "sakat" ve "istihdam" bulunan 3, "sakat" ve "iş" bulunan 2 tez çalışması ile birlikte toplam 119 tez çalışması elde edilmiştir. Tüm tezlerin özetleri ile içerikleri açısından detaylı bir inceleme sağlanmış olup doğrudan engelli istihdamı konusunu içeren 91 tez olduğu saptanmıştır. Daha sonra tekrar eden 7 tezin mevcut çalışmadan çıkarılması sağlanmıştır. Sonuç olarak bu çalışma kapsamında 84 tez çalışması incelenmiştir. Tezlerin değerlendirme sürecine ilişkin bilgiler Şekil 1'de gösterilmiştir.

Tezlerin incelenmesi konusunda değişkenlerin belirlenmesi amacıyla engelli istihdamına ilişkin olarak detaylı bir şekilde literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Literatür taramasını takiben değişkenlerin mevcut sayısı, ifade ediliş şekli ve engelli istihdamı ile olan ilişkisi açısından uzman görüşü alınarak gerekli revizyonlar yapılmıştır. Nihai olarak 9 değişken üzerinden tezlerin incelenmesine karar verilmiştir. Bu değişkenler şunlardır: Tezin türü, dili, amacı, yılı, üniversitesi, enstitüsü, anabilim dalı, konusu ve kullandığı yöntem.

Bu çalışma kapsamında analiz edilecek verilerin sistematik ve doğru bir şekilde toplanması için iki farklı veri toplama formu oluşturulmuştur. İlk form içerisinde her bir tezin isminin bir harf ve sayıyı içeren kod ile eşleştirilmesi sağlanmıştır. Kodların tez isimleri ile eşleştirilmesinin ardından ikinci form içerisinde kodlar her bir değişkenin altına uygun olarak yerleştirilmiştir.

Resim 1. Tezlerin Değerlendirme Süreci
Figure 1. Theses Evaluation Process

Verilerin Analizi

Bu çalışma kapsamında tezlerin incelenmesi noktasında bibliyometrik analiz yöntemi tercih edilmiştir. Her bir değişken açısından ikinci form içerisinde değişkenlerin bulunduğu sütuna eklenmiş olan kodların sayısı toplanarak dağılımlar yüzde cinsinden not edilmiştir. Araştırmada dahil edilmiş olan tezlerin ortaya koyduğu veriler Excel programına girilmiş olup bibliyometrik analiz ile bulgular elde edilmiştir. Çalışmanın başlangıcında belirlenmiş olan kıstaslar açısından verilerin grafik ve tablolar haline getirilerek görselleştirilmesi sağlanmıştır. Ortaya çıkan bulgular mevcut literatür kapsamında yorumlanmış ve tartışılmıştır.

Bulgular

Bu çalışmada Türkiye'de engelli istihdamı yerine kullanılabilecek farklı isimlerin kombinasyonlar ulusal tez veri tabanında taratılması sonucunda 84 tez elde edilmiştir. Engelli istihdamı konusunda olan bu tezler, 9 farklı değişken göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Tezlerin Tez Türüne Göre Dağılımı

Bu çalışma kapsamında incelenen araştırmaların tez türü açısından dağılımı değerlendirildiğinde %83 ile en çok yüksek lisans tezinin yürütülmüş olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla engelli istihdamına ilişkin Türkiye'de yürütülmüş olan tezlerin genellikle yüksek lisans düzeyinde gerçekleştirilmiş olduğu söylenebilir. Doktora tezleri ile tıpta uzmanlık tezleri ise oldukça düşük oranda bulunmaktadır. Tez türüne göre dağılım Şekil 2'de gösterilmiştir.

Tezlerin Dillere Göre Dağılımı

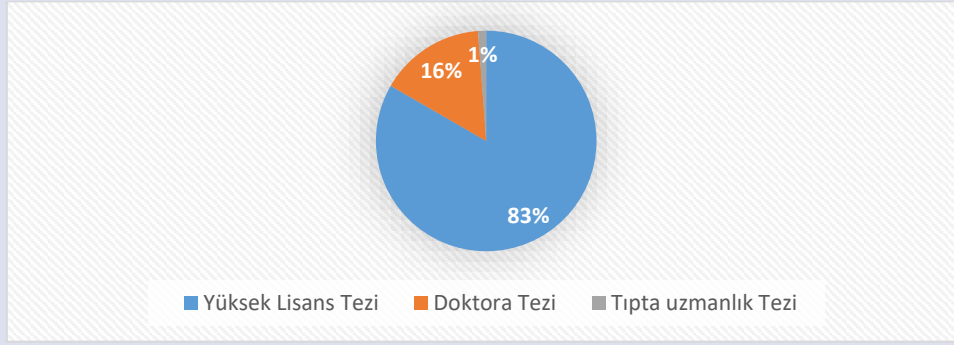
Türkiye'de yürütülmüş olan engelli istihdamı konulu tezler %94 ile en fazla Türkçe dilinde yazılmış olup ikinci sırada %4 ile İngilizce, üçüncü sırada ise %2 ile Almanca dili gelmektedir. Çalışmaların çoğunluğunun Türkçe yazılmış olması sebebiyle bu çalışmaların yabancı literatüre bilgi akışı sağlama açısından yetersiz kalabileceği düşünülebilir. İngilizce öze sahip olsa dahi çalışmanın ayrıntılı bir şekilde yabancı literatüre sunulması noktasında bu tezlerden türetilen çalışmaların yabancı dilde olması fayda sağlayabilir. Türkiye'de lisansüstü programların çoğunlukla eğitim dili olarak Türkçe'yi tercih ediyor olması engelli istihdamına ilişkin yazılmış tezlerin neredeyse tamamının Türkçe dilinde yazılmış olmasına sebebiyet verebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Engelli istihdamı konusunda yazılmış olan tezlerin dillere göre dağılımı Şekil 3'te gösterilmiştir.

Yıllara Göre Tez Sayısı Dağılımı

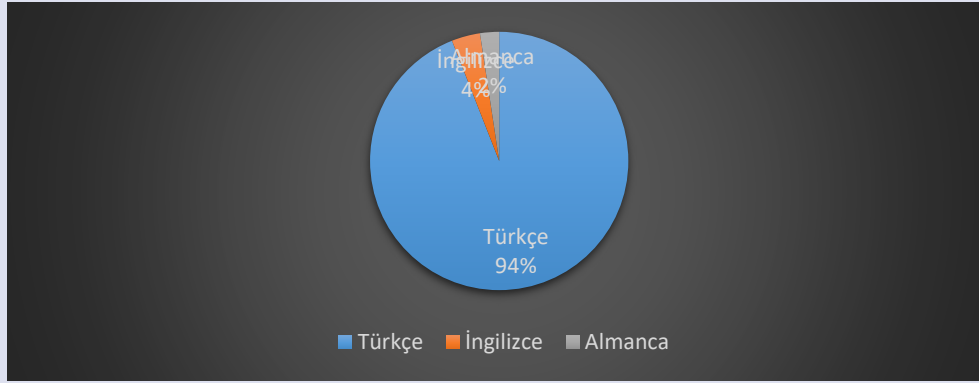
Türkiye'de engelli istihdamı konulu ilk tezin 1991 yılında yazılmış olduğu görülmektedir. Tezlerin yarısından fazlası 2017 yılından sonra yazılmıştır. Bu durum son yıllarda engelli istihdamı konulu tez çalışmalarına olan ilginin arttığını göstermektedir. En fazla tez çalışması 10 tez ile 2019 yılında gerçekleştirilmiştir. İkinci sırada 9 tez ile 2022 yılı, üçüncü sırada ise 8 tez ile 2024 yılı gelmektedir. Engelli istihdamına ilişkin tezlerin sayısının yıllara göre dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tezlerin Kullanılan İnceleme Yöntemine Göre Dağılımı

Türkiye'de gerçekleştirilmiş olan engelli istihdamı konulu tezlerin çoğu %69 nitel inceleme yöntemini kullanmıştır. İkinci sırada %27 ile nicel inceleme yöntemi gelmektedir. Son olarak %4 ile karma yöntem kullanılmıştır. Tezlerin kullanılan inceleme yöntemine göre dağılımı Şekil 5'te gösterilmiştir.

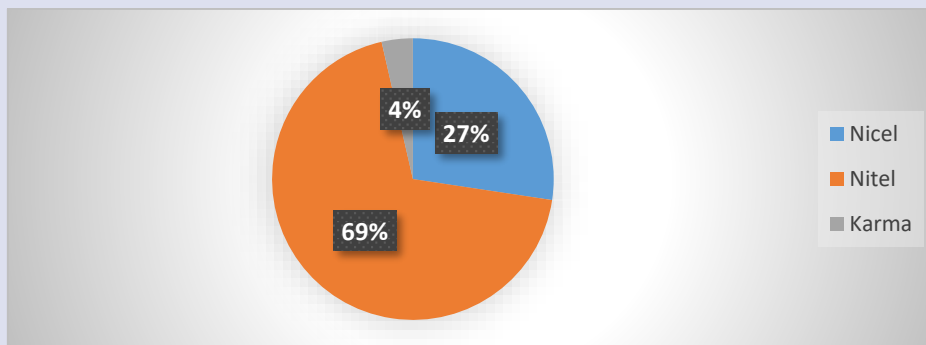
Resim 2. Tezlerin Tez Türüne Göre Dağılımı
Figure 2. Distributions of Thesis by Type

Resim 3. Tezlerin Dillere Göre Dağılımı
Figure 3. Distribution of Theses by Language

Tablo 2: Yıllara Göre Tez Sayısı Dağılımı
Table 2: Distribution of Theses Numbers by Year

	1	Yıl	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015
f			8	1	9	4	5	10	4	5	2	2
%			6.7	0.8	7.6	3.4	4.2	8.4	3.4	4.2	1.7	1.7
	1	Yıl	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2006	2005	2004
f			3	2	1	3	5	2	1	2	2	1
%			2.5	1.7	0.8	2.5	4.2	1.7	0.8	1.7	1.7	0.8
	1	Yıl	2003	2002	2001	2000	1998	1997	1992	1991		
f			1	2	2	3	1	1	1	1		
%			0.8	1.7	1.7	2.5	0.8	0.8	0.8	0.8		

Resim 5. Tezlerin Kullanılan İnceleme Yöntemine Göre Dağılımı
Figure 5. Distribution of Theses According to the Analysis Method Used

Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Türkiye'de engelli istihdamına ilişkin olarak gerçekleştirilmiş olan tezler toplam 42 farklı üniversitede bünyesinde hazırlanmıştır. Engelli istihdamı konulu tezler 9 tez ile en çok Gazi Üniversitesinde yürütülmüştür. Daha sonra 7 tez ile Sakarya Üniversitesi ve 5 tez ile Hacettepe Üniversitesi gelmektedir. Geriye kalan 39 üniversitede ise 4 ve altında tez yürütülmüştür. Bu üniversitelerin 27'sinde ise yalnızca 1 tez hazırlanmıştır. Dolayısıyla engelli istihdamı konusunun bazı üniversitelerde diğerlerine nazaran çok daha fazla oranda ilgi çektiği ve çalışıldığı söylenebilir. Engelli istihdamı konulu tezlerin gerçekleştirildiği üniversitelerin dağılımı Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tezlerin Enstitülere Göre Dağılımı

Türkiye'de yürütülmüş olan engelli istihdamına ilişkin tezlerin yarıya yakını %47 ile Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yer almaktadır. İkinci sırada ise %11 ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü gelmektedir. En az sayıda tez ise Nüfus Etütleri Enstitüsünde gerçekleştirilmiştir. Engelli istihdamı konulu tezlerin enstitülere göre dağılımı Şekil 6'da gösterilmiştir.

Tezlerin Ana Bilim Dallarına Göre Dağılımı

Türkiye'de gerçekleştirilmiş olan engelli istihdamı konulu tezler 31 farklı ana bilim dalı bünyesinde yer

almaktadır. En fazla tez çalışması %20 ile Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri ana bilim dalında yürütülmüştür. İkinci sırada %10 ile İşletme ana bilim dalı gelmektedir. Üçüncü sırada ise %5 ile Sosyoloji ana bilim dalı bulunmaktadır. 19 ana bilim dalında yalnızca 1 tez yürütülmüştür. Engelli istihdamı konulu tezlerin ana bilim dallarına göre dağılımı Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tezlerin Konu Alanına Göre Dağılımı

Türkiye'de engelli istihdamı konusunda yürütülmüş olan tezlerin çoğunlukla (%22) Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri konu alanında bulunduğu tespit edilmiştir. İkinci sırada (%9) Eğitim ve Öğretim ile İşletme konu alanları gelmektedir. Üçüncü sırada ise (%4) Kamu Yönetimi konu alanı bulunmaktadır. Tezlerin konu alanlarına göre dağılımı Tablo 5'te gösterilmiştir.

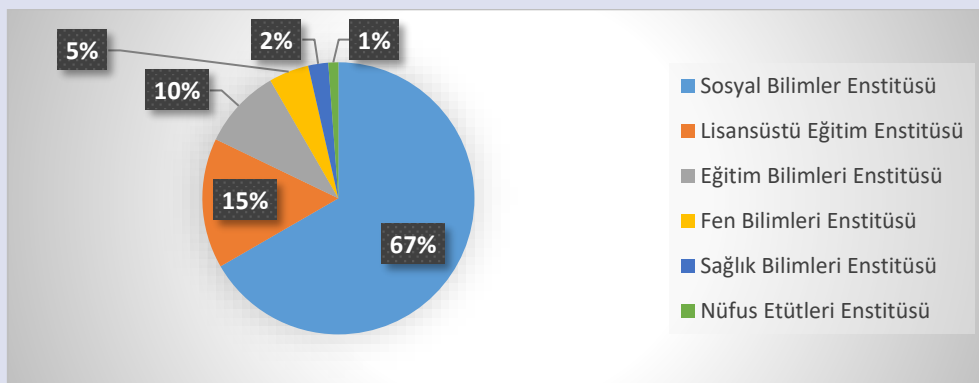
Tezlerin Amacına Göre Dağılımı

Türkiye'de yürütülmüş olan engelli istihdamı konulu tezlerin çoğunlukla (%23) engelli istihdam politikalarını ortaya koymayı amaçladığı saptanmıştır. İkinci sırada (%19) engelli bireylerin çalışma yaşamında karşılaştıkları güçlükler gelmektedir. Üçüncü sırada ise (%12) çalışan engelli bireylerin psikometrik özellikleri yer almaktadır. İşveren tutumları ise diğerlerine nazaran oldukça az çalışmaya (%7) konu olmuştur. Engelli istihdamı konulu tezlerin amaçlarına göre dağılımı Şekil 7'de gösterilmiştir.

Tablo 3: Tezlerin En Fazla Yürütüldüğü İlk On Üniversiteye Göre Dağılımı

Table 3: Distribution of Theses According to the Top Ten Universities with the Most Theses

Üniversite	f	%
Gazi Üniversitesi	9	7.6
Sakarya Üniversitesi	7	5.9
Hacettepe Üniversitesi	5	4.2
Ankara Üniversitesi	4	3.4
Marmara Üniversitesi	4	3.4
Süleyman Demirel Üniversitesi	4	3.4
Anadolu Üniversitesi	3	2.5
Dokuz Eylül Üniversitesi	3	2.5
Selçuk Üniversitesi	3	2.5
Yalova Üniversitesi	3	2.5

Resim 1. Tezlerin Enstitülere Göre Dağılımı

Figure 1. Distribution of Theses by Institutes

Tablo 4: Tezlerin En Fazla Yürütüldüğü İlk On İki Anabilim Dalına Göre Dağılımı

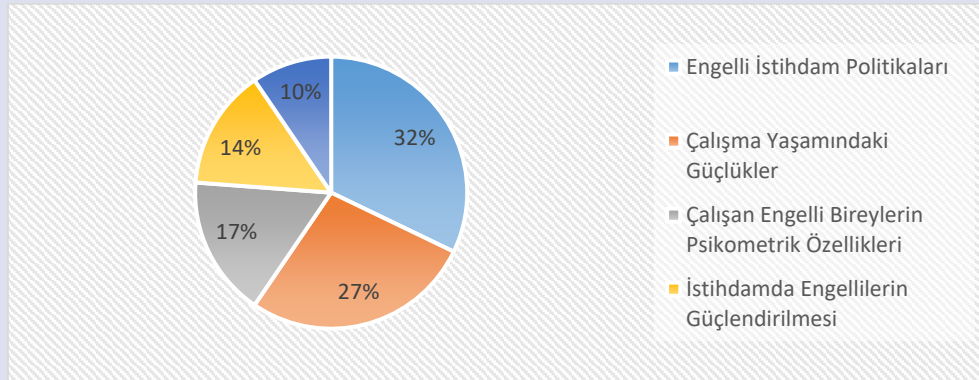
Table 4: Distribution of Theses According to the Top Twelve Main Branches of Science with the Most Theses

Ana Bilim Dalı	f	%
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	24	20.1
İşletme	12	10.1
Sosyoloji	6	5
Eğitim Bilimleri	5	4.2
İş Sağlığı ve Güvenliği	5	4.2
Kamu Yönetimi	4	3.4
Özel Eğitim	4	3.4
Psikoloji	3	2.5
Sosyal Hizmet	3	2.5
Grafik	2	1.7
İnsan Kaynakları Yönetimi	2	1.7
Yönetim Bilimleri	2	1.7

Tablo 5: Tezlerin En Fazla Yürütüldüğü İlk On Konu Alanına Göre Dağılımı

Table 5: Distribution of Theses According to the Top Ten Subject Area with the Most Theses

Konu Alanı	f	%
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	26	21.8
Eğitim ve Öğretim	11	9.2
İşletme	11	9.2
Sosyal Hizmet	6	5
Sosyoloji	6	5
Kamu Yönetimi	5	4.2
Hukuk	3	2.5
Psikoloji	3	2.5
Mühendislik	2	2.5
Spor	2	2.5

Resim 1. Tezlerin Amaçlarına Göre Dağılımı
Figure 1. Distribution of Theses According to Aims

Sonuç

Bu çalışmanın sonucunda Türkiye'de gerçekleştirilmiş olan engelli istihdamı konulu tezlerin niceliksel özelliklerinin ortaya konulması sağlanmıştır. Bu araştırmanın bulgularına göre engelli istihdamı konulu tez çalışmalarının %83'ü yüksek lisans seviyesinde yürütülmüştür. Doktora tez çalışmaları ise bu konudaki tüm tez çalışmalarının %16'sını kapsamı açısından düşük düzeyde bulunmaktadır. Buradan hareketle doktora seviyesinde bulunan araştırmacılar arasında engelli istihdamı konusuna olan ilginin yüksek lisans seviyesindeki

araştırmacılara oranla daha az olduğu söylenebilir. Bu bulgu ayrıca alana ilişkin araştırmacıların yüksek lisans eğitimlerinin ardından doktora eğitimine devam etmediklerini veya devam etmeleri durumunda farklı konu alanlarına yöneldiklerini göstermektedir. Doktora tezlerinin konuyu daha uzun ve kapsamı geniş olarak ele alması açısından engelli istihdamı konulu doktora tezlerinin daha fazla gerçekleştirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Doktora seviyesinde bulunan araştırmacıların engelli istihdamı konusuna yönlendirilmesi konunun daha derin bir şekilde ele alınması açısından faydalı olabilir.

Türkiye'de gerçekleştirilmiş olan engelli istihdamı konusunda bulunan tezlerin ilk olarak 1991 yılında başladığı görülmektedir. 2000 yılından önce birkaç yılda bir yazılmış olduğu görülen engelli istihdamı konulu tezlerin 2000'li yıllarda her yıl yazılmaya başlandığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte tezlerin yarısından fazlasının 2017 yılından sonra yazılmış durumda olması konuya olan ilginin son yıllarda en yüksek seviyeye ulaştığını göstermektedir. Konuya dair artan ilginin literatürde yer alan boşluklara yönlendirilmesinin faydalı olacağı düşünülmekte ve bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Engelli istihdamı konusundaki tezlerin hedefleri açısından incelendiğinde en çok tezin %32 ile engelli istihdam politikalarına ilişkin olduğu tespit edilmiştir. En az tezin ise %10 ile iş verenlerin engelli bireylere yönelik tutumlarını ele aldığı saptanmıştır.

Tezlerin tamamına yakını Türkçe dilinde yazılmıştır. Yabancı literatüre katkı sağlama konusunda Türk kültürünü temel alan engelli istihdamı konusundaki çalışmalar açısından yabancı dilde daha fazla çalışma yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Engelli istihdamına ilişkin tezler içerisinden türetilen akademik çalışmalarda yabancı dilin kullanılması mevcut literatürün uluslararası ortamda tanınırlık kazanması ve ulaşılabilirliğinin sağlanması açısından önemlidir. Tezlerin yarısından fazlasında (%69) nitel inceleme yöntemi kullanılmıştır.

Engelli istihdamına ilişkin tezler en fazla %7.6 ile Gazi Üniversitesi bünyesinde yazılmıştır. Tezler en çok %67 ile Sosyal Bilimler Enstitüsünde yürütülmüştür. Ana bilim dallarına göre bakıldığında engelli istihdamı konusunda en fazla tez yazılan ilk 3 ana bilim dalı (%20.1) Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, (%10.1) İşletme, ve (%5) Sosyoloji'dir. Tezlerin çoğu %21.8 ile Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri konu alanında yazılmıştır. Bu çalışmanın sonucu olarak engelli istihdamı konusunun tez çalışmalarında daha fazla ilgi görmeye başladığı fakat istihdamda engelli bireylerin güçlendirilmesine yönelik daha fazla çalışmaya ihtiyaç bulunduğu saptanmıştır. Ayrıca iş verenler başta olmak üzere toplumda engelli bireylere yönelik olan tutumun olumlu yönde değişmesi adına gerçekleştirilen çalışmaların artırılması ihtiyacı olduğu tespit edilmiştir.

Extended Abstract

Disability includes the deterioration of daily life activities and the difficulty of participating in society as a result of the physical and mental weaknesses of individuals (World Health Organization, 2007). Today, the number of people with disabilities (PWD) constitutes 15% of the world population (Abdulkhalilov, 2024, p. 71). It is an important criticism that PWD, who have significant disadvantages as a large minority group, are the subject of very few studies regarding the labor market (Østerud, 2023, p. 740). Future studies should take into account research trends and conduct research by considering the gaps in the disability employment literature. It is thought to be helpful to examine thesis studies, which constitute a significant part of the studies conducted in Türkiye in the field of disability employment.

The research question of this study is structured as follows: "How are the numerical results obtained as a result

of examining the theses on the employment of PWD conducted in Türkiye in terms of some variables distributed?". The research group used in this study consists of 84 theses on the employment of PWD in the YÖKTEZ database on 07.12.2024. There was no restriction on including theses on 07.12.2024 when the YÖKTEZ database was scanned, and the oldest thesis reached was from 1991. Therefore, the current research group consists of theses on the employment of PWD registered in the YÖKTEZ database from 1991 to 2024. Within the scope of this study, in order to reach the research group completely, the expressions that can be used as synonyms for the expression employment of PWD were determined and used in the scanning process.

According to the findings of this research, 83% of the theses on disability employment were conducted at the master's level. Theses on the employment of PWD in Türkiye first started in 1991. Theses on the employment of PWD, written every few years before 2000, started to be written every year in the 2000s. However, the fact that more than half of the theses were written after 2017 shows that the interest in the subject has reached its highest level in recent years.

The most theses on the employment of PWD were written at Gazi University with 7.6%. Most theses were conducted at the Institute of Social Sciences, with 67%. When examined according to the main branches of science, the first three main branches of science in which the most theses were written on the employment of PWD were (20.1%) Labor Economics and Industrial Relations, (10.1%) Business Administration, and (5%) Sociology. Most of the theses were written in the subject area of Labor Economics and Industrial Relations with 21.8%. As a result of this study, it was determined that PWD employment had started to receive more attention, but there was a need for more studies on the empowerment of PWD employment. In addition, it was determined that there was a need to increase the studies carried out in order to change the attitude towards PWD in society, especially among employers, in a positive way.

Kaynaklar

- Abdulkhalilov, A. A. (2024). History of Development and Current Trends in Social Policy Aimed At Ensuring the Rights And Interests of Persons With Disabilities. *Journal of Intellectual Property and Human Rights*, 3(6), 68-73.
- Alsharif, A. H., Salleh, N. M. D. ve Baharun, R. (2020). Bibliometric analysis. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*, 98(15), 2948-2962.
- Bailey, S., Carnemolla, P., Loosemore, M., Darcy, S. ve Sankaran, S. (2022). A critical scoping review of disability employment research in the construction industry: Driving social innovation through more inclusive pathways to employment opportunity. *Buildings*, 12(12), 2196.
- Bezyak, J., Chan, F., Tansey, T. N., Wu, J. R., Iwanaga, K. ve Lee, D. (2024). Changing Human Resource Professionals from Gatekeepers to Enablers of Disability Employment: Lessons Learned from Disability-Employment Research. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 10522263241300813.
- Boutros, P. ve Fakh, A. (2023). The disability employment paradox in developing countries: recent evidence from Lebanon. *Development Studies Research*, 10(1), 2244173.

- Chandola, T. ve Rouxel, P. (2021). The role of workplace accommodations in explaining the disability employment gap in the UK. *Social Science & Medicine*, 285, 114313.
- Derbyshire, D. W., Jeanes, E., Morasae, E. K., Reh, S. ve Rogers, M. (2024). Employer-focused interventions targeting disability employment: A systematic review. *Social Science & Medicine*, 116742.
- Devine, A., Shields, M., Dimov, S., Dickinson, H., Vaughan, C., Bentley, R., ... ve Kavanagh, A. (2021). Australia's disability employment services program: Participant perspectives on factors influencing access to work. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(21), 11485.
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N. ve Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of business research*, 133, 285-296.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2007). International Classification of Functioning, Disability, and Health: Children & Youth Version: ICF-CY, Erişim Tarihi: 28.11.2024, <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/43737;jsessionid=5A6DF453A30F91C8F00B3AF0EBE732A3?sequence=1>
- Ellegaard, O. ve Wallin, J. A. (2015). The bibliometric analysis of scholarly production: How great is the impact?. *Scientometrics*, 105, 1809-1831.
- Haydaroğlu, C. (2022). İktisat alanında göç konusunda yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 349-369.
- Hou, L. X., Liu, R., Liu, H. C. ve Jiang, S. (2021). Two decades on human reliability analysis: a bibliometric analysis and literature review. *Annals of Nuclear Energy*, 151, 107969.
- Karataş, Z. (2020). Sosyal hizmet ve ilahiyat lisans programı öğrencilerinin engelli bireylere ilişkin tutumları. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, (15), 65-79.
- Kim, B., Liu, A. ve Ling, E. C. (2025). Effects of disability employment on guest perceptions and behavioral intentions in the hotel sector. *International journal of hospitality management*, 124, 103993.
- Lin, Z. ve Yang, L. (2023). The performative body of disabled women: Toward the politics of visibility in China. *European Journal of Cultural Studies*, 26(5), 642-660.
- Lu, W., Oursler, J., Herrick, S. J., Gao, N., Beninato, J., Minor, T., ... ve Lee, D. (2023). Conversational skills at work: Teaching small talk via telehealth to individuals with disabilities. *Journal of Employment Counseling*, 60(4), 260-281.
- Manoharan, A., Hutchinson, C., Treuren, G. J. ve Madera, J. M. (2024). Disability employment in the hospitality industry: a systematic literature review. *Cornell Hospitality Quarterly*, 65(3), 362-377.
- Mülayim, A. ve Azsöz, G. P. (2020). Tekerlekli sandalye kullanan engellilerin sosyal hayata katılımında en büyük engel; yapıllı çevrede yaşanan problemler ve çözüm önerileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 357-382.
- Nagtegaal, R., De Boer, N., Van Berkel, R., Derks, B. ve Tummers, L. (2023). Why do employers (fail to) hire people with disabilities? A systematic review of capabilities, opportunities and motivations. *Journal of occupational rehabilitation*, 33(2), 329-340.
- Østerud, K. L. (2023). Disability discrimination: Employer considerations of disabled jobseekers in light of the ideal worker. *Work, employment and society*, 37(3), 740-756.
- Özkoç, Ö. ve Çağlayan, P. (2023). The Trajectory of International Relations Theses in Turkish Academia Between 2000 and 2020. *All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace*, 12(1), 107-128.
- Revillard, A. (2023). The disability employment quota, between social policy and antidiscrimination. *Global social policy*, 23(1), 92-108.
- Tewari, D. (2021). Tales of a disabled woman working at ableist, sexist workplaces. *Jindal Global Law Review*, 12(2), 417-431.
- Tsui, B., Hui, R. T. Y. ve Tavitiyaman, P. (2024). Disability employment and work outcomes: The roles of hospitality job position and emotion. *Journal of Human Resources in Hospitality & Tourism*, 23(4), 712-740.
- Van Der Zwan, R. ve De Beer, P. (2021). The disability employment gap in European countries: What is the role of labour market policy?. *Journal of European Social Policy*, 31(4), 473-486.